

ادبیات - ۲

مریم صادقی

روش تحقیق به زبان ساده
زبان و ادبیات فارسی

نگاه معاصر
نشر نگاه معاصر

روش تحقیق به زبان ساده

زبان و ادبیات فارسی

مؤلف

مریم صادقی

عضو هیأت علمی گروه زبان و ادبیات فارسی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

نویسنده: مریم صادقی (وابسته به مؤسسه پژوهشی نگاه معاصر) / مدیر هنری: باسم الرسام
حروفچین: رضا صحرایی / حروفچینی هما (امید سید کاظمی) / لیتوگرافی: نوید
چاپ و صداف فرنگی / چاپ اول: ۱۳۹۴ / شمارگان: ۱۱۰۰ / قیمت: ۱۱۰۰۰ تومان
بیم: ۷۰-۴۲-۹۹۴۰-۹۶۴-۹۷۸

انتشارات

نشانی: مینی سیتی - شهرک محلاتی - فاز ۲، خیابان - بلوک ۳۸ - واحد ۲ شرقی
تلفن: ۲۲۴۴۸۴۱۹ / پست الکترونیک: negahe.moaser94@gmail.com

سرشناسه	: صادقی، مریم، ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: روش تحقیق به زبان ساده: زبان و ادبیات فارسی / مؤلف: مریم صادقی.
مشخصات نشر	: تهران: نگاه معاصر، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۰ ص.
فروست	: ادبیات؛ ۲.
شابک	: 978-964-9940-42-7
وضعیت فهرست نویسی	: فیا.
موضوع	: ادبیات فارسی - تحقیق - روش شناسی.
موضوع	: تحقیق - روش شناسی.
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ۲۹ ص / PIR ۳۳۲۰
رده بندی دیویی	: ۸۰ / ۷۲ فا
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۰۷۶۵۸۴

فهرست

۹	□ پیشگفتار
۱۳	□ تقدیر و تشکر
۱۵	فصل اول: مبانی و کلیات بحث روش تدوین طرحنامه و پروپوزال و...
۱۵	مقدمه
۱۷	کلیدواژه‌ها و مفاهیم
۱۸	مبانی و مراحل کلی پژوهش
۲۳	بررسی اجمالی آثار منتشر شده درباره‌ی روش تحقیق
۲۶	انواع پژوهش‌های ادبی
۲۷	پژوهش‌های پیشینه‌شناسی
۲۷	پژوهش‌های متن‌شناسی
۳۲	مهم‌ترین تفاوت‌های پژوهش‌های ادبی در گذشته و امروز
۳۸	جدول زمان‌بندی
۳۹	فصل دوم: روش تدوین طرحنامه یا پروپوزال
۳۹	مقدمه
۳۹	انتخاب موضوع
۴۰	۴ سؤال مهم: چرا بخوانید؟ چگونه منابع را بشناسید؟ چگونه بخوانید؟ چه بخوانید؟
۴۴	روش فیش‌برداری

۴۵	تدوین طرحنامه
۴۶	تعریف و تشریح عناوین
۴۶	۱- بیان مسأله‌ی پژوهش
۴۸	۲- هدف‌های پژوهش
۴۸	۳- بیان ضرورت‌های انجام پژوهش
۴۸	۴- پیشینه‌ی پژوهش
۴۹	۵- فرضیات پژوهش
۴۹	تدوین فرضیه در رشته‌ی ادبیات فارسی
۵۰	۶- معه‌ی آری و قلمرو پژوهش
۵۱	دست‌نکته‌ی مهم
۵۲	مراحل انتخاب حیطه‌ی آمار
۵۵	۷- برآورد حجم نمونه
۵۶	۸- روش تحقیق بر مبنای ۴ داده
۵۶	۸-۱- بر مبنای هدف
۵۶	۸-۲- بر مبنای پیشینه‌ی پژوهش
۵۸	۸-۳- بر مبنای روش گردآوری داده‌ها
۵۹	تمرین
۵۹	۸-۴- بر مبنای روش تحلیل داده‌ها و اطلاعات
۶۰	۹- ابزار گردآوری داده‌ها
۶۰	۱۰- تنظیم منابع و مآخذ

۶۱	فصل سوم: روش تنظیم و تدوین پایان‌نامه و طرح پژوهشی
۶۱	مقدمه

گفتار اول: روش تدوین و تنظیم پایان‌نامه (۶۴)

۶۴	دو روش تنظیم پایان‌نامه
۶۴	الف: به روش مقاله‌ای
۶۵	ب: به روش رایج در دانشگاه‌های ایران
۶۶	مراحل ده‌گانه‌ی تنظیم و تدوین پایان‌نامه
۶۶	مرحله‌ی اول: پرسش‌آغازین یا بیان مسأله

۶۷	تمرین
۶۷	مرحله‌ی دوم: تعیین سؤالات و فرضیات
۶۸	تمرین
۶۸	مرحله‌ی سوم: خواندن (مطالعات نظری)
۷۴	تمرین
۷۴	مرحله‌ی چهارم: تعیین چارچوب نظری
۷۶	تمرین
۷۷	مرحله‌ی پنجم: مفهوم‌سازی (تعیین مفاهیم اصلی و فرعی پژوهش)
۷۹	تمرین
۸۰	مرحله‌ی ششم: قرار دادن پژوهش، جامعه‌ی آماری و حجم نمونه
۸۰	تمرین
۸۰	مرحله هفتم: روش‌های پژوهش بر مبنای ۴ گانه
۸۰	انواع پژوهش‌های کمی
۸۲	پژوهش‌های کیفی
۸۲	مهم‌ترین پژوهش‌های کیفی
۸۳	۱- پژوهش تحلیل محتوا
۸۴	۲- تحلیل کیفی گفتمانی
۸۵	۳- تحلیل کیفی هرمنوتیکی
۸۷	۴- تحلیل نشانه‌شناسی
۸۷	۵- تحلیل کیفی ساختارگرایی
۸۸	۶- پژوهش‌های فرهنگی (قوم‌شناسی و قوم‌نگاری)
۸۸	۷- پژوهش‌های تاریخی
۹۱	تمرین
۹۲	مرحله‌ی هشتم: تنظیم و ترسیم مدل‌های پژوهش (مدل تحلیلی و مدل کلی)
۹۳	مراحل تنظیم مدل تحلیلی
۹۵	تمرین
۹۷	مرحله‌ی نهم: تجزیه و تحلیل داده‌ها (اطلاعات) و مراحل آماده‌سازی داده‌ها
۹۸	تنظیم مدل کلی پژوهش
۹۹	مرحله‌ی دهم: تنظیم نتایج، یافته‌ها و منابع و ...
۱۰۱	تمرین

۱۰۱	چارچوب پایان نامه ها (شیوه ی تنظیم بخش ها و فصل ها و گفتارهای پایان نامه)
۱۰۱	فصل اول: کلیات (اطلاعات کلی)
۱۰۵	فصل دوم: مطالعات نظری
۱۰۶	فصل سوم: روش شناسایی (متدولوژی پژوهش)
۱۰۷	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده های گردآوری شده
۱۰۸	فصل پنجم: روش بیان یافته های پژوهش
۱۱۰	مباحث های بینارشته ای
۱۱۰	مسائل انجام پژوهش های بینارشته ای
	گفتار دوم: تنظیم و تدوین طرح های پژوهشی (۱۱۳)
۱۱۳	مراحل انجام طنامه پژوهشی
۱۱۷	فصل چهارم: روش تدوین و تنظیم مقاله ی علمی - پژوهشی
۱۱۷	مقدمه
۱۱۹	مبانی مقاله ی علمی - پژوهش
۱۲۰	۱- برگه ی رویه
۱۲۰	۲- عنوان
۱۲۰	۳- چکیده ی فارسی
۱۲۰	۴- مقدمه
۱۲۲	۵- ترسیم مدل تحلیلی یا مفهومی
۱۲۲	۶- متن مقاله و تحلیل داده ها
۱۲۳	۷- نتیجه گیری
۱۲۴	۸- پیشنهاد های علمی و یا عملی
۱۲۴	۹- ارجاعات
۱۲۴	۱۰- تنظیم منابع
۱۲۵	۱۱- خلاصه انگلیسی
۱۲۵	چند نکته ی اساسی
۱۲۷	فصل پنجم: روش ارجاعات و استنادات پژوهش
۱۲۷	ارجاعات در متن
۱۲۸	روش ارجاعات

۱۳۰	منابع پژوهش
۱۳۴	معرفی چند سایت پژوهشی
۱۳۵	واژه‌نامه‌ی فارسی - انگلیسی
۱۴۵	واژه‌نامه‌ی انگلیسی - فارسی
	پیوست‌ها
۱۵۵	پیوست ۱: نمونه فرم طرح تحقیق رساله‌ی دکترای تخصصی
۱۵۹	پیوست ۲: نمونه فرم پایان‌نامه
۱۶۵	پیوست ۳: نمونه فرم طرح پژوهشی
۱۷۳	پیوست ۴: چارچوب مقاله‌ی علمی - پژوهشی
۱۷۷	منابع □

فهرست مدل‌ها

۱۱	مدل شماره‌ی ۱: مدل کلی کتاب
۲۸	مدل شماره‌ی ۲: پژوهش‌های ادبی
۵۷	مدل شماره‌ی ۳: روش تحقیق
۶۲	مدل شماره‌ی ۴: مدل فصل سوم
۶۹	مدل شماره‌ی ۵: مراحل خواندن مطالعات نظری و روش تحقیق
۸۱	مدل شماره‌ی ۶: روش تحقیق بر مبنای ۴ گانه
۹۲	مدل شماره‌ی ۷: مراحل تنظیم مدل تحلیلی
۹۴	مدل شماره‌ی ۸: مراحل روش علمی
۹۵	مدل شماره‌ی ۹: مدل پیشنهادی بلیکی
۹۶	مدل شماره‌ی ۱۰: مدل مطالعات نظری
۹۸	مدل شماره‌ی ۱۱: مدل کلی پژوهش
۱۰۳	مدل شماره‌ی ۱۲: مهارت‌های اجتماعی
۱۰۴	مدل شماره‌ی ۱۳: مهارت‌های زندگی

پیشگفتار

روش پژوهش به معنای روش تفکر انتقادی برای رسیدن به نتایجی منطقی است؛ زیرا هر انتقاد و تفکری از طایفه سرچشمه می‌گیرد و حتماً سؤالی در تقدیر دارد حتی اگر سؤال به طور مصرح بیان نشده باشد. هر نقد و بررسی نشان از آن دارد که منتقد پیشینه‌ای را مطالعه کرده و از مجموع دانش و آگاهی موجود، به نتایجی رسیده بنابراین این نتیجه و یافته‌ی جدید خود را با نقد و بررسی مطالبی که منتشر شده، نشان می‌دهد و البته روند نقد او هم نشان از پژوهش دارد زیرا با طرحی آغاز شده و با نتیجه‌ای به پایان می‌رسد که منتقد از ابتدا در ذهن خود داشته است لذا می‌توان تمام آثار نقد و بررسی را به گونه‌ای پژوهش به شمار آورد.

در این کتاب، پژوهش در معنای ویژه و خاص خود مد نظر است یعنی پژوهشی که با زمانبندی آغاز شود، طرحنامه‌ای برای آن تنظیم می‌شود و سؤالات و مضامین اصلی و فرعی به طور مشخص و مصرح تبیین شده و با چارچوب و جامعه‌ی آماری، تحلیل انتخاب آن و تعریف مفاهیم و متغیرهای پژوهش و نیز با تحلیل شواهد کافی به نتایج تدریجی و فرایندی می‌رسد؛ پژوهش‌ها و موضوعات رشته‌ی ادبیات فارسی - که در این نخست بدان پرداخته شده است - هم به رغم نظر برخی از پژوهش‌گران با روش‌ها و مباحث رایج روش پژوهش قابل انجام است زیرا پژوهش‌گر (یا نویسنده) با تفکر انتقادی نسبت به متن و یا مطالب منتشر شده (در قالب کتاب، مقاله، پایان نامه و...) به استخراج شواهد و داده‌ها با روش‌های تکنیکی و فنی ادبیات فارسی مانند لغت‌شناسی، اتیمولوژی، سبک‌شناسی، بدیع و معانی و بیان و غیره متون ادبیات فارسی را نقد و بررسی می‌کند تا به نتایجی نوین با رویکردی نقادانه برسد. تفکر نقادانه و یا انتقادی به معنای نقد و بررسی همراه با رویکردی

تشکیک‌آمیز نسبت به گفته‌ها و شنیده‌ها است. تفکر انتقادی یعنی این‌که خواننده مطالب را فقط با ارائه‌ی دلایل و تبیین‌های منطقی می‌پذیرد و اگر چنین رویکردی در نوشته و مطلب مورد نظر وجود نداشته باشد بلافاصله در ذهن او نسبت به مطالب چون و چراهایی شکل می‌گیرد و این آغاز تفکر و رویکرد پژوهشی است. اصلاً خود پژوهش با چند کلمه‌ی ساده شکل می‌گیرد: چه، چرا، چگونه، به بیانی دقیق‌تر: HOW, WHAT, WHY.

این کتاب به منظور ارائه‌ی مدل و طرح برای پژوهش (تحقیق) با شیوه‌ای علمی تدوین و تألیف شده و در پاسخ به این سؤال نوشته شده است:

چگونه می‌توان تحقیقات رشته‌ی ادبیات فارسی را با الگوها و روش‌های پژوهشی انجام داد؟ برای پاسخ به این سؤال باید ابتدا مفاهیم مهم پژوهش و اصول و ویژگی‌ها و روش‌های گوناگون تعریف و تفسیر شود به همین منظور این کتاب در ۵ فصل بر طبق مدل شماره‌ی ۱ تنظیم شده است.

برای این‌که مطالب هر فصل کامل بوده و دانشجو نیازی به مراجعه به صفحات و مطالب فصل‌های دیگر کتاب نداشته باشد در هر فصل به ناچار برخی از موارد تکرار شده است که البته به دلیل سهولت در خواندن و درک متن است و نه دلیل دیگر. این کتاب به صورتی مرتب شده که دانشجو برای تنظیم و تدوین هر نوع پژوهش می‌تواند فقط به بخش مربوط مراجعه کند و با توجه به مندرجات، پژوهش خود را انجام دهد. در پیوست بنا به ضرورت، مهم‌ترین و کاربردی‌ترین تعابیر و اصطلاحات دانشگاهی و روش تحقیق در دو حوزه‌ی فارسی به انگلیسی و برعکس آمده تا مخاطبان بهر بتوانند از آن‌ها استفاده کنند.

آن‌چه در این کتاب درباره‌ی روش‌های تنظیم و تدوین پایان‌نامه و غیره آمده فقط روش‌های تنظیم و مطالعه و یافتن پرسش و پاسخ و اثبات فرضیه است. در این اثر از مباحث فراخ دامنه و مهم روش تحقیق که عمدتاً در حیطه‌ی فلسفه است بحث به بیان نیامده زیرا روش تحقیق حوزه‌ای بسیار گسترده دارد و دانشمندان غربی سال‌های طولانی است که در این حوزه مسائل و دیدگاه‌های مهمی طرح کرده‌اند که طرح و فهم هریک از محوزهای اصلی و فرعی آن زمان زیادی می‌گیرد و در ایران، بحث روش پژوهش از مباحث نسبتاً نوپا است از این رو باید انتظار داشت که مانند هر کار نو و جدیدی اشکالات و ابهامات و نواقص زیادی داشته باشد.

این جانب به هیچ روی قصد تألیف کتاب در این موضوع را نداشتم و آثار موجود را که نویسندگان محترم نوشته‌اند، کافی می‌دانستم، با توجه به این‌که چندین سال است که در

مدل شماره ۱: مدل کلی کتاب

دانشگاه به تدریس روش تحقیق در مقاطع و رشته‌های مختلف اشتغال دارم با وجود آثار مذکور هنوز هم جای خالی اثری که دربردارنده نکات لازم برای تحقیق در رشته‌ی ادبیات

فارسی باشد احساس می‌کردم لذا توفیق در تألیف این اثر یافتم با این هدف که بتواند نکات و مراحل و ویژگی‌های لازم و کاربردی را برای مخاطبان بیان نماید و تا جایی که ممکن است ساده و کم‌حجم و دربردارنده‌ی نکات و موارد ضروری مانند: انواع پژوهش، ویژگی‌های آن‌ها، روش گردآوری داده‌ها و تنظیم آن‌ها برای پایان‌نامه و مقاله و یا طرح پژوهشی، تنظیم سؤالات و فرضیه‌ها (انگاره‌ها)ی پژوهش، تنظیم بخش‌ها و گفتارهای پژوهش و... با زبانی ساده و در راز اصطلاحات و تعابیر غیر لازم باشد. امید که این امر حاصل شده باشد. این اثر حاصل تجربه‌ی تدریس روش تحقیق در دانشگاه است و امیدوارم که برای پژوهش‌گران رشته‌ی ادبیات فارسی مفید باشد.